

Uppslagsverk till grundbegrepp inom informationsforskning

Hjørland, Birger: Informationsvidenskabelige grundbegreber. 2. rev. udg. Bd. I-II. København: Danmarks Biblioteksskole, 1995. Bd. I: 80/20 reglen – informationsstrukturer. iv, xii sidor, sida 1–192. Bd. II: Informationssystem – zoom. Sida 193–457. ISBN för hela uppslagsverket 87-7415-252-1.

Detta är ett uppslagsverk, som av författaren, Birger Hjørland själv, karakteriseras som lexikaliskt.

Författaren preciserar syftet till att det är att ge forskare och studerande inom informationsvetenskap en lätt tillgång till centrala definitioner, begrepp, teorier och litteraturhänvisningar. Det överordnade målet är att förstå informationssökning, "information retrieval", lingvistik, psykologi, vetenskapsteori m.m. utifrån ett sammanhängande grundlag (sida iv).

Som medel till att nå detta mål är framställningen skriven som en rad ämnesord, ordnade alfabetiskt. Författaren diskuterar fördelar och nackdelar med denna framställningsform med hjälp av ett väl långt citat från en dansk semiotisk ordbok – och har alltså kommit fram till den valda formen som den mest ändamålsenliga. Valet av denna form har varit riktigt, men denna lexikaliska form blir möjligen kompletterad av en samlad, sammanhängande framställning, som författaren arbetar på, men som ännu inte är klar.

Förutom dessa ämnesord finns det 1) en innehållsförteckning (först i bd. I) med samtliga ämnesord i den alfabetiska ordning, som de också är ordnade enligt i framställningen, 2) en tesaurus till sist i bd. II med ämnesorden ordnade hierarkiskt samt med besläktade termer – Birger Hjørland använder ordet "klynge" på danska för sina grupperingar av ämnesord, 3) kronologisk förteckning över ämnesord om historiska förlopp.

Inom ramarna för det enskilda ämnesordet analyserar – men också refererar – Birger Hjørland situationen med vikt på sammanhangen mellan forskaren – vetenskaps-

samhället – samhället i övrigt med en begränsad vikt på informations- och biblioteksområdets aktuella förändringsprocess från praxisorienterad verksamhet till forskningsbaserat högskoleämne; jag skulle ha önskat en något större vikt på denna process. Jag har tidigare behandlat Birger Hjørlands mål med detta lexikon, men bara på en allmän nivå. Det är en tillgång att Birger Hjørlands personliga perspektiv kommer fram i många ämnesord, men han skriver dock ämnesorden på ett sådant sätt att det framgår när det gäller kärnan i en riktning och när det är en riktningens elit, som han diskuterar. Hans ståndpunkt märks i många ämnesord även om det inte finns någon konsensus.

Hjørlands perspektiv på informationsvetenskapen är domänteoretisk, sociologisk-vetenskapsteoretisk. Hans uppfattning är att ämnets problem hänger ihop med att en vetenskapsteoretisk tillgång till ämnet fattas (sida 217). Han har också en annan syn på humanioras funktion i informations- och biblioteksvetenskap, vilket framgår av följande citat: "... karakteren af den humanistiske viden, der ofte er dårligt tjent med simple tekniske løsninger. Humaniora har derfor noget at tilbyde informationsvidenskaben idag, hvor udviklingen er nået ud over disse simple tekniske løsninger" (sida 154). Det är den raka motsatsen till den synpunkt, som jag tycker att man vanligen möter hos informatiker med en naturvetenskaplig eller teknologisk bakgrund. Birger Hjørlands perspektiv är dessutom klart påverkat av att han är utbildad psykolog. Många av exemplen är också från psykologin.

Man hamnar på det sättet att surfa mycket i lexikonet förrän man hittar en av de mest centrala artiklarna bakom Birger Hjørlands perspektiv på informationsvetenskapen: "Informationsvidenskabens kategoristruktur", sida 235 f., som författaren har skrivit för kortfattat i förhållande till dess konsekvenser för hans strukturering av ämnet. Jag skulle dessutom gärna ha haft några förklarande kommentarer till hans kategorier, men författaren tilldelar troligen inte denna artikel dessa konsekvenser, då strukturen i hans tesaurus inte är identisk med denna kategoristruktur.

Författaren är själv medveten om begränsningen i den alfabetiska formen för ämnesorden; därför finns det en rad hjälpmedel: tesaurer och hänvisningar under ämnesorden. Ytterligare finns det en alfabetisk förteckning över ämnesord. Men ändå kommer relationerna mellan ämnesorden alltid att vara den svaga länken, då författarens personliga perspektiv på problemen inom ämnet måste fokusera på en relevans för det givna ämnesordet. För att få det explicita sammanhanget gällande problem, som är placerade under olika ämnesord, måste man därför surfa runt i lexikonet. Det skulle också vara enklast att framställa de kritiska, eventuella innovativa perspektiven som element i de personliga perspektiven.

Dessa struktureringsproblem avspeglar informatikernas och bibliotekariernas – aktörernas – kamp för att få ordning på en ständigt mera kaotisk verklighet, synonym med deras bild av omvärlden i bred betydelse; vi har därmed alla vår egen verklighet. Vi kämpar alla för att överbevisa andra om att den är den rätta. Med detta kulturteoretiska tillägg kan man ytterligare skärpa Birger Hjørlands domänteoretiska, sociologiskvetenskapsteoretiska perspektiv på det sättet att man som bas har det omtalade samspelet mellan forskaren – vetenskapsområdet – samhället i övrigt. Sedan har man en aspekt som inverkar på detta spel. Denna aspekt består av 1) verkligheten beskriven av en aktör, 2) ett vetenskapsteoretiskt perspektiv på denna verklighet, 3) ämnets utveckling,

där den ämnesmässiga diskussionen just pågår, om utvecklingen går framåt eller bakåt. Enkla svar finns troligen inte.

Det finns dock tecken på, att författaren inte har reflekterat på alla sätt över sin egen författarroll, då han omtalar sig själv på många olika sätt, speciellt i förbindelse med förklaringarna på sin egen position i diskussionerna. Han använder 1) det traditionella 1. person pluralis – ”vi”, 2) sig själv i 3. person singularis, t.ex. ”Birger Hjørland mener”, 3) möjligen en enstaka gång 1. person singularis, – ”jag”. Det tyder på, att han troligen har skrivit de flesta av artiklarna under en lång period, när han av en annan orsak skulle genomarbata innehållet bakom ett ämnesord. En organisationsmodell för författarskapet med flera författare hade dock knappast gett det enhetliga perspektivet.

I sin helhet dokumenterar verket dock Birger Hjørlands mycket breda och mycket omfattande belästheter. Oavsett om man är ense om att det med författarens perspektiv, kommer verket i en del år framöver att utgöra ett utomordentligt komplement för ämnets aktörer till deras redan existerande kunskaper – både för forskare, praktiker och dem, som har nått utöver de helt elementära kunskaperna. Det är därför också min uppfattning att lexikonet inte är ändamålsenligt för personer utan några kunskaper om ämnet då den alfabetiska formen för ämnesorden ger en alltför splittrad läsning för dem.

Ole Rud Nielsen